

Alberto Manguel

Z BORGESOM

prevedla
Janina Kos

*Za Héctorja Bianciottija,
najžlahtnejšega pričevalca.*

Spomin me vrača v neki večer ... v Buenos Airesu. Vidim ga, vidim plinsko svetilko, z roko bi lahko segel na police. Natanko vem, kje bi našel Burtonov prevod *Tisoč in ene noči* in Prescottovo *Osvojitev Peruja*, čeprav tiste knjižnice ni več.

Jorge Luis Borges, *Umetnost poezije*

Prerinem se skozi gnečo na Calle Florida, vstopim v nedavno zgrajeno Galerío del Este, ven pridem na drugi strani in prečkam Calle Maipú ter, sloneč na rdeči marmornati fasadi hišne številke 994, pritisnem na zvonec z oznako »6B«. Stopim v hladno vežo zgradbe in se po stopnicah povzpnem šest nadstropij. Pozvonim in hišna pomočnica mi odpre, a še preden me utegne povabiti naprej, se izza težke zavese prikaže Borges, drži se vzravnano, sivo obleko ima do vrha zapeto, beli ovrtnik in rumena črtasta kravata mu stojita nekoliko postrani, ko stopa proti meni, podrsava z nogami. Oslepel je v svojih poznih petdesetih, zato se tudi po prostorih, ki jih pozna tako dobro kot tega, premika negotovo. Pomoli mi desno roko in me pozdravi z odsotnim mlaha-vim stiskom. Nobenih drugih formalnosti ni. Nato se obrne in me odvede v dnevno sobo ter, še vedno vzravnano, sede na kavč nasproti vratom. Sam se namestim v naslanjač na njegovi desni, on pa me vpraša (a njegova vprašanja so skoraj vedno le retorična): »No, bova no-coj brala Kiplinga?«

Več let, natančneje med letoma 1964 in 1968, sem bil eden od mnogih srečnežev, ki so na glas brali Jorgeju Luisu Borgesu. Po šoli sem delal v Pygmalionu, knjigarni z angleškimi in nemškimi knjigami v Buenos

Airesu, kamor je Borges redno zahajal. Pygmalion je bilo eno od mestnih srečevališč za vse, ki jih je zanimala literatura. Lastnica, gospodična Lili Lebach, Nemka, ki se je v Argentino zatekla pred nacističnimi grozodejstvi, se je po svojih najboljših močeh trudila, da bi svojim strankam ponudila najnovejše evropske in severnoameriške knjižne izdaje. Ni spremljala le založniških katalogov, temveč je zagreto prebiralala literarne priloge v časopisih, imela pa je poseben dar, da so se njene najdbe ujemale z literarnim okusom njenih strank. Prav ona me je naučila, kako pomembno je, da knjigarar dobro pozna sortiment, ki ga prodaja, saj je vztrajala, naj preberem čim več novih naslovov, ki so prihajali na prodajne police. Ni me bilo treba dolgo prepričevati.

Borges je običajno prihajal v knjigarno Pygmalion pozno popoldne, ko se je vračal iz Narodne knjižnice, v kateri je bil zaposlen kot direktor. Nekega dne me je, potem ko je izbral zase nekaj naslovov, vprašal, ali bi hotel, če seveda nimam početi česa drugega, ob večerih prihajati k njemu domov in mu brati, saj se je njegova mati, ki je bila tedaj stara že čez devetdeset let, pri branju zelo hitro utrudila. To je Borges prosil skoraj vsakogar: študente, novinarje, ki so ga prihajali intervjuvat, druge pisatelje. Obstaja precej obširna skupina ljudi, ki so kdaj na glas brali Borgesu, vendar so vsi ti povečini brezimni pričevalci le redko vedeli drug za drugega, čeprav jim je skupen spomin na enega najbolj strastnih bralcev na svetu. Takrat še nisem vedel zanje. Star sem bil šestnajst let. Pristal sem na

njegovo ponudbo in odtlej sem vsak teden tri ali štiri večere prebil v Borgesovem majhnem stanovanju, ki si ga je delil z materjo in hišno pomočnico Fanny.

Takrat se svojega privilegija sploh nisem zavedal. Moja teta, ki je Borgesova neznansko občudovala, je bila kar malo ogorčena spričo moje ravnodušnosti in mi je polagala na srce, naj si vse zapisujem, naj pišem dnevnik najinih srečanj. A meni se tisti večeri z Borgesom (v moji mladostniški domišljavosti) pravzaprav niso zdeli nič posebnega, saj niso v ničemer odstopali od sveta knjig, ki sem ga že od nekdaj imel za svojega. Če že kaj, mi je bila tuja in nezanimiva večina drugih pogovorov – z učitelji, s katerimi sem moral govoriti o kemiji in geografiji južnega Atlantika, pogovori z mojimi sošolci, v katerih se je vse vrtelo okrog nogometa, z mojimi sorodniki, ki so jih zanimale moje ocene in zdravje, s sosedi, s katerimi se je bilo treba pogovarjati o drugih sosedih. Moji pogovori z Borgesom pa so povsem ustrezali moji predstavi o tem, kakšni bi morali biti vsi pogovori: o knjigah in o njihovem notranjem ustroju ter o odkrivanju pisateljev, ki jih dotlej še nisem bral, pa tudi o idejah, ki se meni niso nikoli utrnile ali pa sem jih bežno zaznal le kot hipen in skorajda intuitiven preblisk, medtem ko so, ko je o njih spregovoril Borges, zasijale in me prevzele v vsej svoji čudoviti in domala nespregledljivi lepoti. Ničesar si nisem zapisoval, kajti v tistih večerih sem se počutil že skoraj preveč izpolnjenega.

Že vse od svojih prvih obiskov pri njem sem imel občutek, da obstaja Borgesovo stanovanje zunaj časa oziroma v nekem namišljenem času, ki ga je pisatelj napaberkoval iz svojega literarnega izkustva, sestojemcem iz ritmizirane sopostavitve obdobjev viktorijanske in edvardijanske Anglije, zgodnjega srednjega veka v severnih deželah, dvajsetih in tridesetih let v Buenos Airesu, njegove ljubljene Ženeve, časa nemškega ekspresionizma, iz osovraženih let Perónove vladavine, iz poletij v Madridu in na Mallorci, iz mesecev, ki jih je preživel v Teksasu na univerzi v Austinu, kjer so mu Združene države prvič izkazale iskreno občudovanje. Vse to so bile njegove referenčne točke, njegova zgodovina in njegova geografija: sedanost je v njegov svet vdrla le poredko. Za človeka, ki je ljubil potovanja, a ni mogel videti krajev, ki jih je obiskal (šele v drugi polovici šestdesetih let prejšnjega stoletja so ga začele razne univerze in fundacije redno vabiti po svetu), je bil presenetljivo nezainteresiran za resnični svet, razen če je predstavljal tisto, o čemer je bral. Saharski pesek ali vodovje Nila, islandska obala, grške in rimske ruševine, ki se jih je vseh po vrsti dotikal z vznesenim občudovanjem, so bili zgolj potrditev njegovega spomina na posamezne strani v *Tisoč in eni noči*, *Svetem pismu*, *Sagi o Njalu* ali pa kje pri Homerju in Vergilu. Vse te »potrditve« je nato ponesel s seboj v svoje stanovanje.

Tega stanovanja se spominjam predvsem po njegovi pridušenosti in toploti, po njem so se širile prijetne vonjave; hišna pomočnica je namreč vztrajala, da

mora biti ogrevanje ves čas vključeno, na Borgesove robce pa je vselej, preden jih je potisnila v prsni žep njegovega suknjiča, tako da so se jim videli robovi, kanila nekaj kapljic kolonjske vode. Bilo je tudi precej temno in vse omenjene stalnice so očitno ustrezale slepoti stanovalca in ga navdajale z občutjem srečne osame.

Imel je posebno vrsto slepote, ki se mu je začela pojavljati po tridesetem letu, dokončno pa je izgubil vid po svojem oseminpetdesetem rojstnem dnevu. Že vse od njegovega rojstva so pričakovali, da bo oslepel, in sam je že od nekdaj vedel, da je slab vid podedoval po svojem angleškem pradedu in babici, ki sta oba umrla slepa; pa tudi po svojem očetu, ki je oslepel pri približno istih letih kot Borges, a se mu je vid, za razliko od njegovega sina, nekaj let pred smrtjo povrnil, potem ko so ga operirali. Borges je pogosto govoril o svoji slepoti, predvsem iz literarnega zornega kota: zelo znan je njegov zapis, da mu je Bog »z ironijo podaril noč in knjige«, ¹ zgodovinsko se je vzporejal s slavnimi slepimi pesniki, kakršna sta bila Homer in Milton, s kančkom vraževernosti je ugotavljal, da je bil že tretji direktor Narodne knjižnice, ki je oslepel – pred njim sta vid izgubila še José Marmol in Paul Groussac –, včasih pa je svojo slepoto obravnaval skorajda z znanstveno vnemo, ko je tožil, da ne more več razločiti črne barve v sivi megli, ki ga obdaja, ali kadar se je razveselil česa rumenega, edine barve, ki so jo njegove oči še zaznavale, barve njegovih oboževanih tigrov in najljubših vrtnic, in ker mu je bila tako ljuba, so mu

prijatelji za vsak rojstni dan podarjali kričeče rumene kravate, Borges pa jim je odvrnil s citiranjem Oscarja Wilda: »Le gluhi moški bi lahko nosili takšno kravato,« ko pa je bil otožno razpoložen, je večkrat rekel, da sta starost in slepota dve različni možnosti, kako biti sam. Slepota ga je prisilila, da je živel v samotni celici, v kateri je ustvaril svoja poznejša dela, v glavi je snoval verz tako dolgo, dokler niso dobili svoje končne oblike, da jih je lahko narekoval komu, ki je bil tedaj ravno pri roki.

»Lahko tole zapišeš?« V mislih ima besede, ki so se mu pravkar utrnile in se jih je naučil na pamet. Narekuje jih vsako posebej, poudarjajoč kadence, ki so mu pri srcu, ter na glas izgovarja tudi ločila. Novo pesem recitira verz za verzom, pri čemer pa ne sledi pomenu, ki se nadaljuje v naslednji verz, temveč na koncu vsakega verza naredi premor. Nato prosi, naj mu zapisovalec vse skupaj spet prebere, enkrat, dvakrat, petkrat. Za to svojo željo se opraviči, a jo nato spet ponovi, posluša besede, ki jih medtem zelo očitno preobrača v glavi. Potem doda še en verz, in še enega. Pesem ali pa odstavek (saj včasih vendarle spet tvega in napiše kaj v prozi) se na papirju izoblikuje tako, kot si je to zamislil v svoji glavi. Presenetljivo je pomisliti, da se novorojena stvaritev prvič pojavlja v pisavi, ki ni avtorjeva. Pesem je zdaj dokončana (prozno besedilo zahteva več dni). Borges vzame list papirja, ga prepogne in spravi v listnico ali v kakšno knjigo. Začuda počne enako z denarjem. Vzame bankovec, ga večkrat pregane in preoblikuje v ozek trak ter ga spravi v eno od knjig v svoji

knjižnici. In kadar mora kaj plačati, izvleče katero od knjig ter v njej (včasih, ne vedno) najde zaklad.

V svojem stanovanju, pa tudi v pisarni v Narodni knjižnici, ki jo je zasedal dolga leta, je imel Borges rad ustaljeno udobje, zato se v prostorih, v katerih je bival, vsaj navzven ni skoraj nikoli nič spremenilo. Vsak večer se mi je takoj, ko sem stopil izza zavese, ki je zagrinjala vhod, vsa naenkrat razkrila razporejenost stvari v stanovanju. Na desni je bila temna miza, pregrnjena s čipkastim prtom, ki je skupaj s štirimi stoli z ravnimi naslonjali za hrbet predstavljala jedilnico, na levi je pod enim od oken stal precej oguljen kavč, pred njim pa dva ali trije fotelji. Borges je vedno sedel na kavču, jaz pa sem se namestil v enega od foteljev nasproti njemu. Medtem ko je govoril, so njegove slepe oči (ki so bile vselej videti nekam otožne, tudi kadar jih je v smehu priprl) strmele v neko točko v prostoru, moje pa so se razgledovale po sobi in me vedno znova seznanjale z že znanimi predmeti njegovega vsakodnevnega življenja: v njej so bile še nizka mizica, na kateri je imel srebrn vrček in bučko s slamico za mate čaj, ki je nekoč pripadala njegovemu dedu, miniaturna pisalna miza, ki jo je dobila njegova mati ob prvem obhajilu, dve beli, na zid pritrjeni knjižni polici z enciklopedijami ter dve nizki knjižni omari iz temnega lesa. Na steni je visela slika njegove sestre Norah, ki je prikazovala oznanjenje, zraven nje pa še Piranesijeva grafika, na kateri so bile upodobljene skrivnostne krožne ruševine. Kratek hodnik na skrajni levi je vodil v dvoje spalnic: materino, v kateri so bile stene zapolnjene

s starimi fotografijami, ter njegovo, ki je bila preprosta kot meniška celica. Včasih, ko sva se odpravljala ven na večerni sprehod ali pa na večerjo v Hotel Dora čez cesto, se je zaslíšal breztelesni glas Doñe Leonor: »Georgie, ne pozabi na pulover, utegne se ohladiti!« Doña Leonor in Beppo, velik bel maček, sta bila kot dvoje prikazni v tistem stanovanju.

Doñe Leonor nisem videval pogosto. Ko sem prišel, je bila običajno v svoji sobi, le njen glas je od časa do časa zaklical kakšno navodilo ali nasvet. Borges jo je klical *Madre*, ona pa njega vselej *Georgie*, to je bil njegov angleški vzdevek, ki mu ga je dala njegova northumberlandska babica. Borges je že od malih nog vedel, da bo pisatelj, njegovo pisateljsko poslanstvo pa so njegovi domači privzeli kot del družinske mitologije. To je šlo celo tako daleč, da je leta 1909 Evaristo Carriego, pesnik, sosed in prijatelj Borgesovih staršev (ter junak ene prvih Borgesovih knjig) zložil nekaj stihov v čast desetletnemu knjigoljubnemu sinu Doñe Leonor:

In naj tvoj sin, ta mali mož,
ki ti je tako v ponos,
vrh glave čuti mil dotik
peresno lahkih lovorik,
naj na krilih sanjarij
svetu oznanit poleti,
da grozdje sladko že zori
in naj v čaše nam nalije
opojno vino poezije.²

Doña Leonor se je do svojega sina pričakovano vedla sila pokroviteljsko. Ko so prišli k njej posnet intervju za neki francoski televizijski dokumentarec, je povsem nehote zagrešila *spodrsljaj*, ki bi navdušil doktorja Freuda. Ko je odgovarjala na vprašanje, kako je biti Borgesova tajnica, je pojasnila, da je v preteklosti že pomagala svojemu slepemu možu, zdaj pa na enak način pomaga svojemu slepemu sinu. Reči je hotela: *J'ai été la main de mon mari; maintenant, je suis la main de mon fils*. (Nekoč sem bila roka svojega moža, zdaj pa sem roka svojega sina), a ker je dvoglasnik v besedi *main* preveč odprla, kar je značilno za govorce španskega jezika, je namesto tega rekla: *J'ai été l'amant de mon mari, maintenant je suis l'amant de mon fils*. (Prej sem bila ljubimka svojega moža, zdaj pa sem ljubimka svojega sina). Tistih, ki so poznali njeno oblastnost, to sploh ni presenetilo.

Borgesovo spalnico (včasih me je prosil, naj grem tja iskat kakšno knjigo) bi vojni zgodovinarji opisali kot špartansko. Od pohištva so bile v njej le železna postelja s pregrinjalom, na katerem se je Beppo včasih zvil v klobčič in dremal, stol, majhna pisalna miza in dve nizki knjižni omari. Na steni sta viseli lesena plošča z grbi raznih švicarskih kantonov ter Dürerjeva grafika *Vitez, smrt in hudič*, ki jo je Borges opeval v dveh pesmih, napisanih v strogi sonetni obliki. Po pripovedovanju njegovega nečaka je Borges vse življenje pred spanjem opravljal vselej enak ritual: zlezal je v belo spalno srajco in z zaprtimi očmi na glas odrecital očenaš v angleščini.

Njegov svet je bil skoraj izključno vezan na besede: glasba, barve in oblike so se v njem le redko pojavljale. Ničkolikokrat je priznal, da je bil za slikarstvo že od nekdaj slep. Zatrjeval je, da so mu vseč slike njegovega prijatelja Xula Solarja in njegove sestre Norah, pa tudi Dürerjeve, Piranesijeve, Blakove, Rembrandtove in Turnerjeve, a vse to so bile literarne in ne ikono-grafske ljubezni. El Grecu je zameril, ker so bila njegova nebesa obljudena z vojvodami in nadškofi (Nebesa, ki spominjajo na Vatikan: tako si jaz zamišljam pekel ...), druge slikarje pa je le redko omenjal. Tudi za glasbo se je zdel gluhi. Večkrat je rekel, da občuduje Brahmsa (ena njegovih najboljših zgodb ima naslov *Deutsches Requiem*), čeprav je njegovo glasbo poslušal le redko. Ko se je vsake toliko soočil z Mozartom, je prisegal, da se je spreobrnil in da mu sploh ni jasno, kako je lahko tako dolgo živel brez njega; nato pa je do svojega naslednjega razsvetljenja povsem pozabil nanj. Včasih si je mrmral ali popeval tange (tiste zgodnejše) in milonge, sovražil pa je Astorja Piazzollo, ki je tako mojstrsko prenovil to buenosaireško glasbo. Borges je namreč trdil, da je tango že vse od leta 1910 v zatonu. Leta 1965 je napisal kakšnih šest besedil za milonge, nikoli pa ni nameraval napisati nobenega za tange. »Tango pride na vrsto šele ob koncu dneva in je za moja ušesa pretirano sentimentalni, preveč me spominja na solzave francoske popevke v slogu *Lorsque tout est fini ...*« Govoril je, da mu je vseč jazz. Včasih mu je v spominu ostala tudi kakšna filmska glasba, a ne toliko zaradi nje same, temveč predvsem zaradi njenega prispevka k zgodbi, kar je, denimo, ve-

ljalo za glasbo, ki jo je Bernard Herrmann napisal za film *Psiho*, ki mu je bil izjemno pri srcu kot »še ena različica *Doppelgängerja*, v katerem se morilec prelevi v svojo lastno mater, v osebo, ki jo je umoril«. Ta zamisel ga je nepojasljivo privlačila.

Vpraša me, če bi šel z njim gledat film, muzikal West Side Story. Neštetokrat si ga je že ogledal od začetka do konca, a zdi se, da se ga nikoli ne naveliča. Po poti si mrmra pesem Maria in pripomni, kako neizpodbitno drži, da se ime ljubljene osebe iz preprostega imena spremeni v božanski urok: Beatrice, Julija, Lezbija, Laura. »Seveda bržkone ne bi učinkovalo enako, če bi bilo dekletu ime Gumersinda, kajne? Ali pa Busterfrida? Ali pa Bertha-aux-grands-pieds kaj meniš?« se namuzne. Ko v kinodvorani ugasnejo luči, že sediva. Z Borgesom je lažje gledati filme, ki jih je že videl, ker mu jih ni treba tako podrobno opisovati. Od časa do časa se pretvarja, da vidi, kaj se dogaja na platnu, saj mu je najbrž to že nekdo opisal med prejšnjim ogledom. Rad se razgovori o epskih razsežnostih rivalstva med kriminalnimi tolpmami, o vlogi žensk, o uporabi rdeče barve. Ko ga po filmu pospremim domov, govori o mestih, ki so že kot literarni junaki: Troja, Kartagina, London, Berlin. Lahko bi jim dodal še Buenos Aires, ki ga je v svojih zapisih ovekovečil on sam. Nadvse rad se sprehaja po ulicah Buenos Airesa; sprva po ulicah južnih četrti; pozneje pa tudi v gneči mestnega središča, kjer*

* Berta-s-širokimi-stopali (op. p.).

je, tako kot Kant v Königsbergu, skorajda že postal nepogrešljivi del vedute.

Za človeka, za katerega je bilo veselje knjižnica, in ki je priznaval, da imajo v njegovi domišljiji »nebesa ustroj nekakšne biblioteke«,³ je imel presenetljivo skromno knjižnico, nemara zato, ker je vedel, kot je dejal v neki drugi pesmi, da se govornica lahko zgolj »prenareja, da je učena«. ⁴ Njegovi obiskovalci so pričakovali, da se bodo znašli v prostoru, natrpanem s knjigami, polnem polic, ki se bodo šibile pod njihovo težo, da vrat sploh ne bo mogoče zapreti zaradi kupov tiska, ki bo molel iz vsake špranje, skratka, pričakovali so pravcato džunglo črnila in papirja. A namesto tega so prišli v stanovanje, v katerem so knjige nevpadljivo zasedale le nekaj kotov. Ko je nekje sredi petdesetih let Borgesa obiskal mladi Mario Vargas Llosa, ga je zbodlo v oči pisateljevo skromno opremljeno delovno in življenjsko okolje in vprašal ga je, zakaj takšen mojster ne živi v večjem in bolj razkošnem stanovanju. Borgesa je ta njegova opazka neznansko užalila. »Morda je pri vas v Limi drugače,« je zavrnil netaktnega Perujca, »a pri nas v Buenos Airesu se ne maramo šopiriti na tak način.«

A vendar je tistih nekaj knjižnih omar vsebovalo esenco Borgesovega čtiva, začenši s policami, na katerih so bili slovarji in enciklopedije, ki so bili njegov največji ponos. »Saj veš,« je govoril, »rad se pretvarjam, da nisem slep in da po knjigah hlepim kot človek, ki vidi. Prav lakomen sem na nove enciklope-

dije. Zamišljam si, da lahko sledim tokovom rek na njihovih zemljevidih, med njihovimi gesli pa lahko odkrijem marsikaj čudovitega.« Rad je pripovedoval, kako je, ko je bil še otrok, spremljal očeta v Narodno knjižnico, in ker je bil preveč boječ, da bi povprašal za kakšno knjigo, je s polic raje vzel enega od zvezkov *Enciklopedije Britannice* in prebral kateri koli članek, ki se mu je odprl pred očmi. Včasih je imel srečo, kot denimo takrat, ko je izbral zvezek *De-Dr* in izvedel vse o druidih, družih in Drydenu. Svoje navade, da se je kar prepustil urejeni naključnosti enciklopedij, ni nikoli opustil; dolge ure je listal po njih in me prosil, naj mu berem iz zvezkov Bompianija, Brockhauusa, Meyerja, Chambersa, Britannice (iz njene enajste izdaje, v kateri so bili tudi De Quinceyjevi in Macaulayjevi prispevki, in ki si jo je kupil z denarjem, ki ga je dobil kot drugouvrščeni nagrajenec na nekem občinskem tekmovanju leta 1928) ali pa iz *Hispanoameriškega enciklopedičnega slovarja* založbe Montaner y Simón. Poiskal sem mu prispevek o Schopenhauerju ali o šintoizmu, o Ivani Blazni ali o škotskem mitološkem duhu dvojnika, imenovanem *fetch*. Nato me je prosil, naj mu na zadnji prazni list knjige izpišem kakšen še posebej zanimiv podatek, pa tudi številko strani, kjer je bil najden. Ti zadnji prazni listi njegovih knjig so bili posejani s skrivnostnimi zaznamki, ki so jih zapisale različne roke.

V obeh nizkih omarah v dnevni sobi je hranil dela Stevenson, Chestertona, Henryja Jamesa, Kiplinga. Od tam je vzel drobno v rdeče vezano izdajo *Stalky*

and Co. z Ganeševo slonjo glavo in indijsko svastiko na naslovnici. Svastiko si je Kipling izbral za svoj zaščitni znak, a se ji je odrekel med drugo svetovno vojno, ko so si ta starodavni simbol prisvojili nacisti; šlo je za izdajo, ki si jo je Borges še v svojih mladih letih kupil v Ženevi, in prav ta izvod mi je podaril v slovo, ko sem leta 1968 zapuščal Argentino. V teh omarah sem moral zanj poiskati posamezne zvezke Chestertonovih zgodb in Stevensonovih spisov, ki sva jih prebirala veliko večerov pozno v noč, in o katerih je govoril izjemno duhovito in prodorno, z menoj pa ni delil le svoje strasti do teh velikih piscev, temveč mi je tudi pokazal, kako so ustvarjali, in sicer tako, da je posamezne odstavke, vsakega posebej, razčlenjeval z ljubečo in skorajda urarsko natančnostjo. Tu je hranil tudi *Časovni eksperiment* J. W. Dunna, več knjig H. G. Wellsa, *Diamant* Wilkija Collinsa, več romanov v porumeneli trdi vezavi, katerih avtor je bil Eça de Queiroz, dela Lugonesa, Güiraldesa in Groussaca, Joyceova romana *Ulikses* ter *Finneganovo bdenje*, *Namišljena življenja* Marcela Schwoba, kriminalne romane Johna Dicksona Carra, Milwarda Kennedyja in Richarda Hulla, *Življenje na Misisipiju* Marka Twaina, roman *Živ pokopan* Enocha Benneta, mehko vezano žepno izdajo romanov *Gospa, ki se je spremenila v lisico* in *Mož v živalskem vrtu* Davida Garnetta, ilustrirano s tankočutnimi črteži, bolj ali manj *Zbrana dela* Oscarja Wilda in bolj ali manj *Zbrana dela* Lewisa Carrolla, Spenglerjev *Zaton zahoda*, vse zvezke Gibbonovega *Zatona in padca rimskega cesarstva*, številne knjige o matematiki in filozofiji, med katerimi je bilo opaziti

Swedenborga, Schopenhauerja in seveda Borgesov priljubljeni *Filozofski slovar* Fritza Mauthnerja. Precej teh knjig ga je spremljalo že vse od najstniških let; nekatere druge, predvsem tiste v angleščini in nemščini, pa so imele nalepke buenosaireških knjigarn, kjer jih je kupil, in ki jih zdaj ni več: Mitchell's, Rodriguez, Pygmalion. Svojim obiskovalcem je pripovedoval, da je imel Kipling v svoji knjižnici (ki jo je nekoč obiskal) začuda veliko stvarne literature, zlasti o zgodovini Azije, pa potopisov, povečini v zvezi z Indijo. Borges je iz tega sklepal, da Kipling ni hotel imeti in brati del drugih pesnikov in pisateljev in jih tudi ni potreboval, saj je očitno menil, da njegove lastne stvaritve povsem zadovoljujejo njegove literarne potrebe. Borges pa je bil naravnan prav nasprotno: samega sebe je imel predvsem za bralca, zato je hotel biti obkrožen s knjigami, ki so jih napisali drugi. Še vedno je hranil veliko v rdeče vezano Garnierovo izdajo *Don Kihota*, v kateri je ta roman prvič prebral (to je bil že njegov drugi izvod te izdaje, ki si ga je kupil v svojih poznih dvajsetih letih, potem ko je prvi izginil neznan kam), ni pa več imel angleškega prevoda *Pravljic bratov Grimm*, prve knjige, za katero se je spominjal, da jo je bral.

V knjižnih omarah v njegovi spalnici pa so bile knjige poezije in ena največjih zbirk anglosaške in islandske literature v Latinski Ameriki. Tu je Borges hranil knjige, v katerih je preučeval tisto, čemur je rekel

neobrušene in težko izgovorljive besede
ki sem jih z ustnicami, že davno razpadlimi v prah,
izgovarjal v dneh northumbrijskega in mercijskega
kraljestva,
še preden sem postal Haslam ali Borges.⁵

Nekaj teh knjig sem poznal, saj sem mu jih prodal v
Pygmalionu: Skeatov etimološki slovar, komentirano
izdajo epske pesnitve *Bitka pri Maldonu*, ter *Zgodovi-
no starogermanskih verstev* Richarda Meyerja. V dru-
gi knjižni omari pa so bile knjige poezije Enriqueja
Banchsa, Heineja, San Juana de la Cruza in številne
študije o Danteju: njihovi avtorji so bili Benedetto
Croce, Francesco Torraca, Luigi Pietrobono in Guido
Vitali.

Nekje drugje (morebiti v materini spalnici) je bila
spravljena argentinska literatura, ki jo je družina vze-
la s seboj na potovanje po Evropi malo pred prvo
svetovno vojno: Sarmientov roman *Facundo*, *Siluetas
militares* Eduarda Gutiérreza, oba zvezka *Zgodovi-
ne Argentine* Vicenteja Fidela Lópeza, *Amalia* Joséja
Marmola, *Prometeo y Cía* Eduarda Wildeja, *Rosas y
su tiempo* Ramosa Mejíe, več zvezkov poezije Leopold-
da Lugonesa. Seveda ni umanjkal niti *Martín Fierro*
Joséja Hernándezza, argentinski nacionalni ep, ki si
ga je najstnik Borges še posebej želel vzeti s seboj na
ladjo, Doña Leonor pa te knjige ni marala, ker da je v
njej na številnih mestih preveč lokalnega kolorita in
prostaškega nasilja.